

TÌM VỀ ĐỀN MẪU ÂU CƠ

Đền nằm giữa một cánh đồng lúa bên dòng sông Thao thuộc xã Hiền Lương, huyện Hạ Hoà (Phú Thọ). Tương truyền trong số 50 người con theo mẹ Âu Cơ lên núi, người con cả dừng ở đất Phong Châu dựng kinh đô Văn Lang cai quản đất nước truyền ngôi được 18 đời, gọi là các vua Hùng. 49 người con theo mẹ tiếp tục ngược thượng nguồn sông Thao, đến vùng Hiền Lương thấy sơn thủy hữu tình, đất đai tươi tốt bèn hạ trại khai hoang lập ấp, dạy cho dân làng nghề trồng lúa, nuôi tằm... Làng xóm từ đó ngày một trù phú, cư dân ngày càng đông đúc. Thấy muôn dân đã thạo nghề cày cấy, một ngày kia mẹ Âu Cơ cùng các tiên nữ bay về trời, vương lại một tấm lụa đào bên gốc đa giữa cánh đồng. Dân làng lập đền thờ tại đó để thờ mẹ, hàng năm mở hội đền vào mùng 7 tháng Giêng là ngày "Tiên giáng"...

Trong lịch sử tồn tại mấy ngàn năm, đền thờ Mẫu Âu Cơ đã ba lần được các triều đại nhà nước Việt Nam sắc phong. Lần thứ nhất dưới triều vua Lê Thánh Tông (1428-1527), nhà vua đã sai giám quốc sư lên Hạ Hoà phong thần và cấp tiền cho nhân dân tôn tạo đền Mẫu Âu Cơ. Dưới triều Nguyễn, năm 1874 vua Tự Đức sắc phong là đền thờ Quốc Mẫu. Ngày 3-8-1991 đền Mẫu Âu Cơ được Bộ VH-TT cấp bằng công nhận di tích lịch sử quốc gia.

Trải bao biến thiên của lịch sử, ngôi đền đã được trùng tu tôn tạo nhiều lần. Lần trùng tu gần đây nhất vào năm 1991. Đền có năm gian hình chữ nhất (-), cột gỗ lom, mái lợp ngói vẩy. Cây đa cổ thụ sau đền cảnh lá xum xuê gần như bao phủ kín ngôi đền bé nhỏ. Pho tượng Quốc mẫu Âu Cơ cao 0,93m đặt trên ngai vị, hai tay đặt trên đầu gối, chân đi hài cong, đầu đội mũ lấp lánh kim cương, dáng hình hiền hậu và thanh tú. Toàn bộ tượng và ngai được đặt trong một khám cao 1,82m, xung quanh trạm trổ tùng, cúc, mai và rồng châu mặt nguyệt. Các thành phần khác bằng gỗ trong đền đều được chạm trổ cầu kỳ và sơn son thếp vàng...

Lễ chính đền Mẫu Âu Cơ vào ngày 7-1, kéo dài trong ba ngày, sau khi tế nữ xong mới đến lễ Mẫu dâng hương sớ. Trong dịp này trước sân đền và tại đình làng có nhiều trò chơi dân gian địa phương như: cướp cờ, đánh phết, hát ghẹo, hát xoan... Đặc biệt có tục làm bánh trôi từ bột gạo nếp và nước mía là đặc sản ngon nổi tiếng của vùng Hạ Hoà. Nhân dân địa phương ai cũng thuộc câu ca truyền tụng nhiều đời:

*Mùng bảy đang tiết tháng Giêng
Dân hiền tế lễ trống chiêng vang trời
Anh em Bách Việt ta ơi!
Ngày xuân thông thả tới nơi xem tường
Đây ngày hội tế Mẫu vương
Người sinh ra Tổ Hùng Vương nước nhà...*

Đền Mẫu Âu Cơ nằm trong một quần thể có nhiều di tích lịch sử và công trình văn hóa. Cách đền 500m về phía Đông có đình thờ Đức Ông Đột Ngột Cao Sơn - Thánh Vương Nam Việt và hai tướng quân nổi tiếng của vua Hùng là Hùng Trấn Quý Minh và Hùng Trấn Bảo Quốc. Cách đó không xa về phía Tây là chùa Linh Phúc có quả chuông đồng đề bốn chữ lớn "Linh Phúc tự chung" và 20 pho tượng cổ. Vùng đất Hiền Lương còn có nhiều di tích khảo cổ thuộc nền văn hoá Sơn Vi như: Động Lâm, Âm Thượng, Lang Sơn... Đặc biệt, Hiền Lương - Hạ Hoà là chiến khu văn hoá trong kháng chiến chống Pháp với di tích đền Cả, nơi ra đời Hội Nhà văn Việt Nam và trụ sở của nhiều cơ quan văn hoá nghệ thuật thời đó. Chiến khu Ngòi Vắn - Hiền Lương vừa là một di tích cách mạng, vừa là một khu du lịch sinh thái rất lý tưởng. Tiếc là do đường sá cách trở nên thông thường du khách hành hương về Phú Thọ chỉ dừng chân ở khu vực đền Hùng ở Phong Châu...